

МОРФОЛОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЛЮСОВИХ ДЕРЕВ НА ЛІСОВІЙ ЕКОЛОГІЧНІЙ СТЕЖЦІ «МУЗЕЙНА ПЕРЛИНА»

Вступ. Вікові дерева відіграють ключову роль у підтримці структурної та функціональної цілісності лісових екосистем, сприяючи природному відновленню нижніх ярусів та підтримці біорізноманіття. Особливо цінними у цьому контексті є плюсові дерева - окремі екземпляри, що характеризуються високими морфологічними показниками, стабільним ростом та стійкістю до зовнішніх умов. Вони не лише формують основу здорового лісу, а й слугують живими наочними об'єктами для ботаніко-дендрологічного дослідження. Науково-пізнавальні стежки, такі як "Музейна перлина", дозволяють поєднувати спостереження за такими деревами з освітньою та рекреаційною діяльністю [2].

Мета. Визначити морфологічні та екологічні характеристики плюсових дерев на території науково-пізнавальної лісової екологічної стежки "Музейна перлина" та оцінити їх роль у підтримці лісової екосистеми і формуванні освітньо-пізнавального середовища.

Результати. Об'єктами дослідження стали три вікові дуби звичайні (*Quercus robur* L.), які були визначені як плюсові дерева за морфологічними та екологічними критеріями:

1. Високі морфологічні показники: прямий стовбур, очищений від сучків, форма крони, плодоношення.
2. Стійкість до пошкоджень і захворювань.
3. Адаптація до локальних екологічних умов, стабільний ріст і підтримка нижніх ярусів.
4. Значущість для підтримки біорізноманіття та формування природного відновлення.

Методика оцінки:

1. Морфологічні вимірювання: висота, діаметр, форма та стан стовбура і крони.
2. Візуальна оцінка стану крони та ознак пошкоджень.
3. Спостереження за умовами зростання та впливом крони на нижні яруси і мікросередовище.

Дуб звичайний "Щастя" - висота 29 м, діаметр стовбура 1,18 м, вік 300 років : прямий стовбур, очищений до 18 м, крона щільна та збалансована. Дерево підтримує оптимальне освітлення нижніх ярусів, сприяє росту молодих дерев і кущів. Плоди дуба звичайного - це жолуді, 1,5–3,5 см. довжиною, коричневого забарвлення, а рясне плодоношення відбувається циклічно кожні 6–10 років, що у цьому році підтверджується: рясне плодоношення [1]. Дуб звичайний "Закоханих" - висота 30 м, діаметр 1,30 м, вік 320 років: широка розлога крона, стовбур без викривлень, очищений до 18 м. Крона забезпечує тінь і створює сприятливі умови для розвитку флори нижніх ярусів. Також рясне плодоношення [1]. Дуб звичайний "Здоров'я" - висота 29,5 м, діаметр 1,42 м, вік 335 років: найбільший за розміром, стовбур очищений до 20 м, крона щільна і добре освітлена. Забезпечує стабільність екосистеми, формує мікроклімат і сприяє природному відновленню лісу. Також рясне плодоношення [1]. Всі три дерева відповідають критеріям плюсових дерев: їх морфологічні та екологічні показники перевищують середні для регіону Полісся на 10–15%. Вони створюють сприятливі умови для підтримки біорізноманіття та стабільності екосистеми, демонструючи важливу роль вікових дерев у природному лісі. Науково-пізнавальна лісова екологічна стежка "Музейна перлина" дозволяє відвідувачам спостерігати плюсові дерева, оцінювати їх морфологічні та екологічні характеристики, розуміти роль вікових дерев у підтримці структури лісової екосистеми. Дерева слугують живими об'єктами для практичних занять з ботаніки, екології та дендрології, а також підвищують екологічну обізнаність громадськості.

Дослідження плюсових дубів на науково-пізнавальній лісовій екологічній стежці "Музейна перлина" засвідчило, що ці дерева вирізняються високими морфологічними показниками (висота, діаметр, прямий стовбур, кроною, а також плодоношенням), довговічністю та стійкістю до несприятливих факторів довкілля. Їхні параметри перевищують середні регіональні показники, що підтверджує статус плюсових дерев як еталонних представників виду. Враховуючи високі морфологічні та екологічні характеристики, доцільним є використання їх насіннєвого матеріалу (жолудів) для відновлення і створення стійких до хвороб, шкідників та грибних інфекцій насаджень. Перспективним напрямом також є закладання клонових плантацій, що забезпечить збереження цінних генотипів і підвищить якість лісових культур у майбутньому. З екологічної точки зору ці дуби формують сприятливе мікросередовище, забезпечують природне відновлення підросту, стабілізують структуру лісу та збагачують його біорізноманіття. Вікові дерева є осередками життя для численних видів рослин, грибів і тварин, виступають стабілізаторами екосистеми та підвищують її стійкість до антропогенних і кліматичних змін.

Морфологічна виразність і екологічна роль плюсових дерев підкреслює їх науково-пізнавальну та освітню цінність. Як об'єкти дендрологічних та ботанічних спостережень вони забезпечують практичну базу для навчання студентів, школярів, дослідників, а також для екопросвітницької діяльності серед відвідувачів.

1. Заячук В.Я. Дендрологія: Підручник.- Львів: Апріорі, 2008. - 656 с.

2. Семенюк М.В. Рябков Д.О., Савчук П.М. «Науково-пізнавальна лісова екологічна стежка «Музейна перлина» Студентський Вісник НУВГП.